

MASS CULTURE AND GLOBALIZATION**Axmedov Bobur-Mirza Ravshanbek ugli**Fergana for people with disabilities
specialized vocational school

Head of the Department of General Education

Xoshimov Ulugbek ShaxobidinovichFergana for people with disabilities
specialized vocational school
special science teacher**Eminov Behzodbek Abdujabborovich**Fergana for people with disabilities
specialized vocational school

Head of the Department of Informatics and Information Technology

Annotation: The article analyzes the role of historical and cultural traditions, oriental etiquette, moral norms in the struggle against mass culture in the context of globalization

Keywords: Globalization, popular culture, ideology, advertising, worldview, spirituality, immunity

Бугунги глобаллашув шароитида “оммавий маданият” мафкуравий таъзиқларнинг энг кучли, одамлар тафаккурини ўз измига солишнинг ўта нозик унчалик сезилмайдиган кучли куралига айланиб бормоқда. Маданият, санъат, фан ва таълим ҳозирги кунда айрим давлат ва ташкилотлар томонидан мафкуравий таъсир ўтказиш ва маънавий-маданий экспансияни амалга ошириш воситасига айланмоқда. Собиқ иттифокнинг барбод бўлиши билан АҚШ дуёдаги энг қудратли давлат сифатида иқтисодий, сиёсий ҳамда маданий соҳада глобаллашув жараёнининг ҳаракатлантирувчи кучига айлана бошлади. Бугунги кунда турли мамлакатларда намоиш этилаётган кино, видеофильм ва шоу-бизнес намоишларининг тўртдан уч қисми Америка маҳсулотига тўғри келади. АҚШнинг глобаллашув жараёнида тутган ўрни ҳақида тўхталиб, Валладао бундай деб ёзади: “Америка жамияти кўп жиҳатдан глобаллашиб улгургани сабабли ўзаро муштарақ ва глобал дунёнинг тезроқ шаклланишидан мафаатдор экани шубҳасиздир”. Аммо, бу жараёнлар жамиятнинг иқтисодий, ижтимоий, сиёсий ва маданий ҳаётига салбий таъсир ўтказмоқда. Ғарб давлатлари томонидан ижтимоий ҳаётда маданият, санъат, таълим ва фан хизматлари бозорини монополиялаштиришга интилишини глобаллашув жараёнларини келтириб чиқараётган жиддий таҳдидлар қаторига қўшиш мумкин. Бу масалада айниқса Америкаликлар фаол ҳаракат қилмоқдаки, бу масаларга нафақат, Шарқ мамлакатлари, балки дунёқараши, яшаш тарзи, қадриятлари яқин бўлган Европа давлатлари ҳам ижтимоий ҳаётнинг барча соҳаларини “америкалаштириш”га қаршилиқ кўрсатаётгани буни тасдиқлайди. Қолаверса бугунги кунда глобаллашув жараёни билан боғлиқ тобора кенг ёйилиб бораётган “Оммавий маданият” деб ном олган маданиятнинг ёшларга таъсири унинг ижобий томонлари билан биргаликда унинг салбий томонларига ҳам алоҳида эътибор берилмоқда. “Оммавий маданият”деб ном олган халқимиз тасаввурларига, тарихий-маданий анъаналарига, шарқона одоб, ахлоқ нормаларига зид қарашлар, порнографик асарлар, сийқа санъат ва ғайриахлокий асарлар бугун миллий маданиятларга, миллий ўзликини англашга катта хавф солмоқда. Мутахассислар “оммавий маданият”нинг кишини ижтимоий муаммоларидан, жамиятда содир бўлаётган ўзгаришлардан узоқлаштириш, чалғитишга қаратилганлигини қайд этишади... “Оммавий маданият”да ўта содда, сийқа қарашлар янгилик, бадиий-эстетик кашфиёт сифатида тақдим этилади¹. Рус олими П.И.Глушконинг ёзишича телевидениедаги оммавий маданиятнинг 70-80% эрмак, вақт ўтказишни назарда тутди. Унда бемаъни сийқа сюжетларга қурилган сериаллар, шоу ўйинлар,

томошалар ва концертлар намоиш этилади². Концертлар клиплардан иборат бўлиб, муайян “санъаткор”нинг иқтидорини эмас, балки ташқи кўриниши, кийиниши, уйҳовлиси кўз-кўз қилинади. Ҳақиқатдан ҳам ҳозирги кунда “оммавий маданият” телевидениедан кенг ўрин олишга интилоқда. Телевидение эса ҳаммамизга маълумки бугун нафақат оммавий ахборотни тарқатиш воситаси, балки у инсонларга ижтимоий онгини ва эстетик дидни шакиллантиради. Бундан ташқари ўзича кишиларда дуч келаётган ижтимоий муаммоларни “ечишга” ёрдам беради, у кишиларни ҳаёт ташвишларидан, аниқроғи, ижтимоий муаммолардан чалғитади, уларнинг уйи, ҳаёлини енгил-елпи, сийқа, гоҳо сексуал сюжетларга қурилган дастурлари, кўрсатувлари билан банд қилиб қўяди. Масалан, киши қанчалик қашшоқ, камбағал бўлса, телевидениега шунчалик кўп боғланади, ҳаётий муаммоларини телевидение орқали ҳал этишга (Эскейпизим-“эскап”) мойил бўлади. “Оммавий маданият”да ғайри ҳаётийлик, зўравонлик тарғиб этилади, қаҳрамонлар ғайри ҳаётий шароитга тушиб қолади, бир қаҳрамон юзлаб, ҳатто минглаб қарши кучларни маҳв этади. Инсоний хусусиятлардан маҳрум персонажлар бир-бирининг ичак-чавоқларини титиб йўқотган нарсасини излайди. Уларга ҳеч қандай тўсиқ йўқ: истаса бир хатлаб тўрқават бино устидан сакраб ўтиши, истаса бутун бир шаҳарни яқсон қилиши мумкин. Бундай “асарлар” кишиларда, айниқса, ёшларда ёвузлик, зўравонлик туйғуларни уйғотмай қўймайди. “Оммавий маданият” яратишга ижод қилишга, кишидаги интеллектуал салоҳиятини ривожлантиришга эмас, балки ундаги истеъмолчилик кайфиятини кучайтиради. Махсус тадқиқотлар шуни кўрсатмоқдаки, истеъмолчилик кайфиятига берилмайдиган, ундан мутлоқ озод киши йўқ. Оммавий маданият” кишида ўз маҳсулотларига нисбатан эҳтиёж, зарурият уйғотишни, шу тариқа чиқараётган маҳсулот ва товарларни кўпроқ ва тезроқ сотишни назарда тутди. Энди “оммавий маданият” масаласига чуқурроқ назар соладиган бўлсак, у ҳозирги кунда маданий глобаллашувнинг, маданий экспанциянинг, қолаверса, мафкуравий тазйиқнинг энг хавфли қуролига айланиб бормоқда. Шуни эътиборга олиш лозимки “оммавий маданият”да миллий қадрият, миллий хусусият ва миллий тарихга асос йўқ. У миллий маданият, миллий анъана, миллий характер ёки миллий минталитет ҳамда миллий манфаат нима эканлигини билмайди. “Оммавий маданият”нинг моҳияти ва унинг хавфли жиҳатлари ҳақида фикр юритишдан аввал бир тушунчага муайян аниқлик киритиш зарурдир. Чунки “Оммавий маданият”нинг турли олим ва мутахассислар томонидан турлича талқин этилмоқда. Бу борада олим У.Саидов ўзининг “Глобаллашув ва маданиятлараро мулоқот”деб номланган асарида уларни умулаштирган ҳолда қуйдагича ифодалайди: -“Оммавий маданият” – халқ маданияти урф-одатлари, маросимлари, санъати ва ш.к ифодаловчи тушунча. -“ Оммавий маданият” ОАВнинг ривожига билан боғлиқ ҳодиса. -“Оммавий маданият “ ишлаб чиқариш, “кўнгил очиш индустрияси” томонидан яратилган, омма истеъмолига мўлжалланган маданиятнинг сайқаллаштирилган намуналари кўринишидаги салбий ҳодисалардир. Шу ўринда Ўзбекистон Республикаси Президентининг қуйдаги фикрлари эътиборимизни тортади: “Табиийки, “Оммавий маданият” деган нуқоба остида ахлоқий бузуқлик ва зўравонлик, индивидуализм, эгоцентризм ғояларини тарқатиш, керак бўлса, шунинг ҳисобидан бойлик ортириш бошқа халқларнинг неча минг йиллик анъана ва қадриятлари, турмуш тарзини маънавий негизларига беписандлик, уларнинг кўпоришга қаратилган хатарли таҳдидлар одамни ташвишга солмай қўймайди”. Ҳозирги шароитда глобаллашув билан боғлиқ баъзи жараёнлар, айниқса, “оммавий маданият” салбий ҳодиса, миллий қадриятлар ва ананалар билан боғлиқ маданиятга қарши сифатида намоён бўлаётгани, аслида эса бундай жараёнларга “оломон маданияти” деб атасак тўғри бўлади.

Адабиётлар

1. Кўчқоров В. Миллийлигимизни англаш ва ижтимоий сиёсий жараёнлар. –Т.:Академия, 2007. – Б.117. 2 Глушко Р.И. Западное телевидение и “массовая культура”. –М.: МГУ, 1991. –С.10-11. 62.
2. Умаров Б. Глобаллашув зиддиятлари. –Т.:Академия, 2006. –Б.12.61.
3. Siddikov, I. B. (2019). Философско-педагогические аспекты развития интеллектуальной культуры студентов. Вестник Ошского государственного университета, (3), 38-42